

Congo

Een persoonlijk reisverslag

JOERI MEYNEN

We blikten eerder al terug op het bezoek aan Congo. In het laatste deel van het drieluik deel ik graag mijn persoonlijke ervaringen bij mijn eerste reis naar Afrika.

De eerste versie van mijn reisrelaas roept vragen op bij de redactie van Brandpunt. We hebben een boeiend gesprek. Bevestig ik nu niet dat de rijke blanke man de arme Afrikaan moet gaan helpen? Bevestig ik niet dat alleen al in de manier van omgaan met elkaar een hiërarchie zit? Met de hand op het hart kan ik zeggen dat ik dat allemaal niet wilde, maar dat ik de realiteit van mijn ervaringen en hoe het eraan toe ging tijdens mijn bezoek niet kan en wil veranderen. Het bewijst wel dat er nog véél werk aan de winkel is ...

Op naar Lubumbashi

Zaterdagavond 16 september 2023, vertrekhal Zaventem. Gust Vandongen, oud-secretaris-generaal van COC kent Congo als zijn broekzak. Marianne Coopman, algemeen secretaris van COV, was er al twee keer. Voor Mariannes zoon Matisse en voor mij is het de eerste keer dat we op Congolese bodem zullen toeven. Zowel onzekerheid en nieuwsgierigheid vergezellen me.

Bij aankomst in Lubumbashi ontmoeten we Mireille Numbi en Boniface Kabulo, die ons tijdens de hele reis zullen vergezellen. Mireille werkt halftijds voor CSC¹ en

coördineert daarnaast nog heel wat sociaal geëngageerde projecten. Boniface is *Aumônier du Travail*, die zich vooral ontfermt over onderwijs. Ons hotel is eenvoudig, maar biedt me alles wat ik nodig heb. De kakkerlakken waar iedereen voor had gewaarschuwd zie ik niet, er is warm water, de internetverbinding is traag. Pas de volgende dagen besef ik dat deze eenvoudige hotelkamer groter is dan het gemiddelde huis van een kroostrijk gezin in Lubumbashi.

We bezoeken een plaatselijk restaurant. Meermaals zet een elektriciteitspanne ons in het donker. Toch krijgen we uiteindelijk ... onze bestelde frieten.

Maandag

De volgende ochtend ontmoeten we alle provinciale CSC-verantwoordelijken. Het is duidelijk dat onze aanwezigheid belangrijk is voor hen. CSC verhuisde onlangs en we krijgen een rondleiding. Het kartonnen dak is hier en daar ingevallen. De lokaaltjes zijn klein en volgestouwd met dozen. Jacques Mande Banza, *le président* van

CSC, toont ons fier dat er computers zijn. Helaas hebben de twee verantwoordelijken voor onderwijs er geen.

Het gaat er nogal officieel en plechtstatig aan toe, tot Mireille opeens zorgt voor een warm moment: zij scandeert, de rest van de groep vult aan:
*CSC Notre syndicat
 CSC Notre assurance
 CSC Notre avenir
 Unité unité unité des travailleurs
 Tous ensemble tous ensemble tous ensemble.*

We bezoeken vandaag drie *écoles conventionnées*, privé-scholen dus. De Congolese staat slaagt er niet in om voor iedereen onderwijs te voorzien. Er zitten veel meer kinderen thuis dan op school. In het centrum van Lubumbashi betaal je ongeveer twintig dollar per maand als je naar school wil gaan. In de buitenwijken betaalt een leerling drie dollar en zelfs dat is voor veel gezinnen onbetaalbaar.

De wegen zijn hobbelig. We rijden voorbij massa's mensen op straat. Iedereen probeert wel iets te verkopen. Vrouwen staan de was te doen in een vuile beek, mannen zitten met elkaar te keuvelen. Er heerst een erg grote werkloosheid, ar-

1. CSC (Confédération Syndicale du Congo) is de Congolse zusterorganisatie van ACV

moede is troef. Iedereen is hier wel vriendelijk, zwaait naar ons, roept *wazungu*² of *watu weupe*³.

We wonen een les bij in de lagere school. De leerkracht tekent uit de losse hand een kip en een vis op het bord. Het krijtbord is aftands, krijt is er amper en kleurkrijt moeten ze bij de directeur gaan halen. Handboeken of ander materiaal voor de leerlingen zijn er niet. Keer na keer herhaalt de leerkracht de woorden, alle leerlingen luisteren en zeggen na. Herhaling als didactisch principe in de praktijk. Leerlingen steken hun vinger op, ze zitten te popelen om antwoord te geven. De leerkracht is erg jong en enthousiast. Het is niet duidelijk welke opleiding ze heeft gehad.

In de tweede school is de syndicalisatiegraad 100 procent: elke leerkracht draagt hier een deel van zijn krappe loon af aan CSC. Het gebouw is nieuwer en beter uitgerust dan het vorige, de klassen zijn relatief koel. Een computer is er niet, het lessenrooster staat op het bord.

De directeurs van de basis- en secundaire school werken intensief samen. Volgende maand zullen er heel wat meer leerlingen op school zijn, want veel ouders denken dat in de eerste maand van het schooljaar niet de belangrijkste leerstof

2. De blanken

3. De blanke mensen

wordt gegeven. Zo sparen ze een maand schoolgeld uit.

In het derde schooltje zien we meteen hoe de resultaten van de staatsexamens zijn geweest: op een krijtbord staan de namen en resultaten. We worden in de 'lerarenkamer' geloodst. Er zijn aparte 'toiletten' voor het personeel (zie foto's).

Een jonge leerkracht, strak in het pak, overduidelijk syndicalist, brengt ons met veel enthousiasme en herhaling de structuur van het basisonderwijs bij. "Vous êtes avec moi?" vraagt hij telkens weer.

's Avonds nodigt Jacques ons uit op een vriendendiner. Vooral de aanwezigheid van een jonge Belgische universiteitsstudent die zich interesseert voor Congo zet hij in zijn speech in de verf. Hij laat niet na ons het woord te geven. Na Gust en Marianne is het mijn beurt. Ik kan niets anders zeggen dan dat ik diep onder de indruk ben.

De volgende dagen staat het seminarie op het programma. Daarover kon je al lezen in Brandpunt 5.

Vrijdag

Met Boniface rijden we naar Kambove, waar we scholen en een apotheek bezoeken. De Congolese verkeershiërarchie is duidelijk: vrachtwagens zijn heer en

meester, de voetganger moet altijd op zijn tellen passen.

De *pères des Aumôniers du Travail* starten in Kambove een school voor verpleegkunde op. De gebouwen zijn relatief nieuw, maar het materiaal is ontoereikend en de lonen te laag. Daardoor hebben er al collega's afgehaakt, krijgen we te horen. De leerkrachten vragen ons daarom om hen maandelijks geld en materiaal te sturen. Het is niet de eerste keer is dat we zo'n rechtstreekse vraag naar geld krijgen, maar het blijft schrikken.

Zaterdag

Mireille begeleidt ons naar Mira D'Or, een vzw die vrouwen ondersteunt bij een opleiding en hen tegelijk helpt aan geboortepanning te doen. Op haar vraag zullen we er certificaten uitreiken aan vrouwen die hun opleiding hebben afgerond. Zoals altijd worden we hartelijk en uitbundig ontvangen. Dat dit speciaal voor ons wordt gedaan, geeft elke keer opnieuw een dubbel gevoel.

Een beveiligingsagent loodst ons binnen in de prachtig versierde zaal. We nemen plaats aan de eretafel op een podium. De afstuderende vrouwen laten zien wat ze in de afgelopen drie maanden hebben geleerd. Sommigen leerden zelf kleren ontwerpen, anderen volgden haartooi. Het wordt een schitterende modeshow.

Dan worden de resultaten hardop voorgelezen. Dat is belangrijk: de studente met de beste cijfers krijgt immers een felbegeerde naaimachine, die Mireille via haar Belgische ACV-vrienden op de kop heeft getikt.

Na afloop spreekt de leerkracht esthetiek me aan. Hij wil verder specialiseren en daarvoor is ... geld nodig. Ik maak ook hem duidelijk dat ik dat niet kan, maar ook niet wil geven. Elke uitgedeelde dollar resulteert in minstens tien nieuwe vragen. We willen ons toeleggen op projecten of organisaties, niet op individuen.

's Middags bezoeken we een ander project van Mira D'Or in Kamilombe. Door varkens te kweken zou die kleine gemeenschap zelfstandiger moeten worden. We worden geconfronteerd met moeilijke vragen. Dit is geen onderwijsproject, maar de noden zijn duidelijk en we zijn wel deel van de grote syndicale familie. We spreken af dat we geld zullen geven aan de organisatie Mira D'Or, zodat ze samen kunnen beslissen waarvoor ze die eenmalige injectie zullen gebruiken.

Zondag

We wonen een mis bij. Boniface duidde twee jongeren in opleiding tot priester aan om ons te begeleiden, want ze laten ons liever niet alleen op straat wandelen. Van ver al horen we gezangen. Het lijkt alsof heel Lubumbashi hier vandaag verzamelt. Opnieuw krijgen we bevoorrechte plaatsen op een stoel in de schaduw. Duzenden anderen staan recht of zitten in de blakende zon. Het koor zingt aanhoudend, de stemmen worden versterkt in knalende boxen. Er heerst zo veel vreugde, haast iedereen zingt of danst mee.

De aartsbisschop gaat zelf voor. Hij hanteert het Swahili, af en toe schakelt hij naar het Frans. Hij is een begenadigd spreker, geregeld wordt er hartelijk gelachen. Na de communie spelen enkele jongeren een toneeltje. Ze zetten een minister in z'n hemd. De jongeren pleiten voor een propere stad. Na afloop van de viering zegt Gust dat hij zoiets nog nooit heeft meegemaakt. Overweldigd kan ik enkel instemmen.

Mireille wil nog een *centre de formation* laten zien. Opnieuw daagt ze veel te laat op. Nochtans worden we vanavond in 'Le Cercle belge' verwacht en kunnen we het ons niet permitteren daar te laat te arriveren. We nodigden Jacques en zijn entourage immers uit om een aantal zaken op een rijtje te zetten na ons verblijf hier.

“Er zijn beduidend meer jongens dan meisjes en kinderen naar school sturen lijkt geen prioriteit. Toch steekt haast elke leerling de vinger in de lucht wanneer we vragen wie er graag naar school komt.”

Le Cercle belge is een unieke ontmoetingsplaats met tennisterreinen, bowling, een grote bar en meerdere restaurants. We ervaren hoe veel Belgen vroeger hun tijd in Congo doorbrachten, ook dat voelt niet helemaal goed.

We praten over het resultaat van de syndicale verkiezingen. Voor onderwijs heeft CSC erg veel gewonnen en ook in de totaalscore neemt onderwijs een prominent deel van de stemmen voor zich. De disgenoten zijn het erover eens dat het seminarie eerder deze week wel degelijk een verschil heeft gemaakt.

Maandag

Vandaag komen we in de echte buitenwijken van Lubumbashi terecht.

In het schooltje dat we bezoeken spreken de leerkrachten zelf amper Frans. Leerlingen betalen hier twee dollar per maand. Er zijn beduidend meer jongens dan meisjes en kinderen naar school sturen lijkt geen prioriteit. Toch steekt haast elke leerling de vinger in de lucht wanneer we vragen wie er graag naar school komt.

In het medisch centrum leidt een jonge, doortastende dokter een ploeg van zo'n twintig verpleegkundigen. Elke dag voert hij in barre omstandigheden een operatie uit met bitter weinig materiaal. Medische zorgen zijn niet gratis, maar wie niet kan

betalen, wordt toch geholpen. Het is voor de zoveelste keer hetzelfde verhaal. We laten tal van medicijnen achter.

We rijden door naar Balou, een voorziening voor mensen met een handicap. De mensen die hier wonen, werden verlaten en achtergelaten door hun familie, de meesten vormen een schandvlek voor de familie. Jongens en meisjes leven gescheiden. We herkennen zowel fysieke als mentale handicaps. De centrumverantwoordelijke, een jonge orthopedagoog, legt de visie uit: individuele benadering, ontdekken wat de jongere kan en daarmee aan de slag gaan. Sommigen krijgen les, anderen doen activiteiten. Sommigen lopen school, anderen leven permanent in de woongroep. Wat hij vertelt, stemt niet helemaal overeen met wat we zien. We laten kleren en speelgoed achter. Het is een druppel op een hete plaat, maar het is wel een druppel ...

De laatste avond brengen we door in een idyllisch decor aan een meer. Met Boniface kunnen we over alles praten. We hebben het over mensenrechten, homoseksualiteit, mensen met beperkingen, de misviering, de intelligente aartsbisschop ... Het wordt een louterende avond. Terug in het hotel maak ik mijn valies, die voor de helft leeg blijft. Mijn broeken, hemden en schoenen zullen hier een gelukkig tweede leven krijgen. Resterende medicijnen laat ik achter voor de missiepost in Kananga.

De laatste dag

Het afscheid is hartelijk. Het ontbijt met de CSC-delegatie kan niet zonder de nodige bedankende toespraken. Er wordt vooral gezegd dat we moeten terugkeren en hen niet mogen laten vallen.

En dan vertrekken we opnieuw richting Brussel. Het was een ervaring die sporen zal nalaten en die ik nooit helemaal, niet in woorden, noch in beelden, ten volle zal kunnen overbrengen.